

Středisko pro paleolit a paleoetnologii
691 29 Dolní Věstonice 25
Tel/Fax 519 51 76 37
e-mail: svoboda@iabrno.cz

Ondřej Levínský: Problematika drobnotvarých industrií v centrální Evropě. Posudek disertační práce

Problematika nejstaršího osídlení Evropy je velmi aktuálním tématem, tento výzkum se však na celém území kontinentu potýká s určitými metodickými problémy. Proto je každý solidně zpracovaný příspěvek k problematice a diskusi vítaný. Předložená disertační práce je přínosná ve dvou směrech: obohacuje rozvíjející se výzkum starého paleolitu v Čechách, v kontextu střední Evropy a s přihlédnutím k hlavním vývojovým trendům starého paleolitu obecně; do této mozaiky poznatků poté vkládá nový doplňující materiál z lokality Slaný II.

Tomu odpovídá i struktura práce. Prvá část (str. 9-56) je přehledem drobnotvarých industrií ve starém paleolitu Eurasie. Tento pojem se v posledních desetiletích v zahraniční i české literatuře ustálil; v tomto případě nebyl zvolen žádný „-ien“, zřejmě pro příliš široký geografický záběr a značnou regionální variabilitu, kdy společné rysy jsou především metrického a technologického charakteru. Autor nejprve sleduje chronologický rámec a celkový charakter drobnotvarých industrií ve vybraných regionech: Čechy, Polsko, Německo, Maďarsko, Itálie, Přední východ a Střední východ; stranou tedy zatím ponechal Francii a Dálný východ, kde se analogické industrie rovněž vyskytují. V následných statích pak autor sleduje genezi drobnotvarých industrií, jejich vývoj v průběhu středního pleistocénu i doznívání v posledním interglaciálu a tyto pasáže jsou již koncipovány celoevropsky (tedy včetně např. Francie). Důsledně jsou sledována struktura industrií z hlediska suroviny, metrických údajů technologické skladby a typologie. Metricky se autor zaměřuje na délku, tedy maximální rozměr (připomínám, někteří francouzští autoři, H. de Lumley, A. Tavoso, aj., volí šířku jako „střední“ rozměr a jejich industrie se samozřejmě jeví jako „menší“). Typologie vychází ze systému J. Fridricha, který opět čerpal z klasických typologií M. Leakeyové, F. Bordese a G. Bosinského, včetně jejich literárních derivátů, a aplikoval je na český materiál. To umožňuje rozsáhlé komparace. Autor této možnosti využil a usiluje o kvantitativní vyjádření těchto vztahů formou grafů, což je jistě instruktivní a přehledné. Určité zkreslení jistě může vzniknout při přejímání kvantitativních údajů různých autorů z literatury, neboť jsou postiženy subjektivním přístupem jednotlivých individualit (- více než ve všech mladších obdobích).

Autor se dotkl rovněž zajímavé diskuse, zda „drobnotvarost“ je jevem funkčním či typologickým a přiklání se spíše k druhé variantě.

Podstatná část práce, str. 57-290, je deskriptivní (neměla by tedy být nadepsána „Komparace...“) a zaměřuje se na konkrétní lokalitu Slaný II. Autor shrnuje geologickou situaci lokality s vědomím, že k otázce datace kamenné industrie získané z povrchových poloh nepřispívá. Sleduje proto prostorové

rozložení artefaktů, lokalizuje jejich základní kumulaci a předpokládá, že v okolních částech lokality mohlo dojít k jejich druhotnému rozvlečení ve směru z centra (např. zemědělskými pracemi). Zajímavým poznatkem je skutečnost, že část artefaktů nese stopy přepálení.

Struktura industrie je specifická vysokým podílem nástrojů vůči průvodní industrii; takové konstatování by samo o sobě evokovalo spíše sídelní charakter lokality. Do značné míry je to ovšem ovlivněno tím, že do skupiny nástrojů byly zahrnuty velké skupiny otloukačů a podložek. Pokud vyčleníme zvláště retušované nástroje, otloukače a debitáž (srv. např. schemata H. de Lumleye aj.), bude to výrazněji indikovat celkově výrobní charakter lokality, k němuž se také autor přiklání.

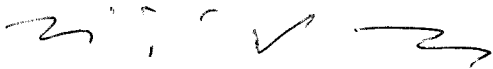
Lokalitu Slaný II autor zařazuje do drobnotvarých industrií, prakticky bez levalloiské techniky. Nejde v tomto případě o extrémně „mikrolitické“ industrie typu Bilzingsleben či Vértésszölös. Industrie ze Slaného, podobně jako některé další české lokality, je z metrického hlediska poněkud „větší“. Zřetelně se ovšem distancuje od industrií protoacheuléenu a acheuléenu, které se během starého paleolitu vyvíjejí v Čechách paralelně. Tento základní rozdíl postihuje autor nejen metricky (srv. diskuse o „hraničních“ rozměrech), ale i v surovině, typologii a sídelních strategiích.

Formálně práce dodržuje standard zavedený v publikacích Jana Fridricha, což je jistě předností a dobrým východiskem pro další komparativní studie. Jednotlivé typy artefaktů jsou definovány a popsány v dílčích kapitolách, za nimiž následují úplné soupisy. Pérovky jsou provedeny kvalitně (v některých případech by celkovému obrazu napomohlo doplnění fotografií). Kvantitativní vztahy jsou vyjádřeny histogramy. Je to provedeno solidně a s velkou pečlivostí, která je při práci s materiálem tohoto typu základní podmínkou.

Protože předpokládám, že práce bude v nějaké formě publikována, doporučoval bych zřehlednění histogramů: legenda by měla být důsledně uvedena ve všech popiskách, i když pozornému čtenáři jistě vyplyne z četby textu (č. 1-6 u obr. 2.5.-2.7) a způsob označení lokalit šrafurami sloupců není dost přehledný. Disertační práce samozřejmě usiluje o faktografickou úplnost, ale pro publikaci doporučuji selekci těch grafů, které v kontextu srovnání dokumentují výraznější rozdíly či shody (- drobné upozornění: nekompletní citace Sheily Mishry, 2007).

Předložená práce ukazuje, že výzkumný směr založený v Čechách Janem Fridrichem s cílem proniknout v poznání osídlení této kotliny až na nejzazší hranice je a bude i nadále živý. Připomínky, které jsem uvedl, jsou vesměs formálního rázu a nesnižují hodnotu disertační práce. Rád ji doporučuji k obhajobě.

Dolní Věstonice, 19.9.2008

Prof. PhDr. Jiří Svoboda, DrSc.